

Олена Джиган, Володимир Пазій
(Дніпро, Україна)

СТРУКТУРА ТА ВИДОВИЙ СКЛАД НАСАДЖЕНЬ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В НІКОПОЛЬСЬКОМУ РАЙОНІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Однією з найгостріших проблем державного масштабу на Україні в світлі глобальної зміни клімату та неспинного зростання антропогенної трансформації навколишнього середовища за останні десятиліття є функціонування полезахисних насаджень за умов агроландшафтів, їх збереження та відтворення. Створення системи лісосмуг мало позитивний вплив на врожайність сільськогосподарських культур та дозволило повністю ліквідувати в 70-ті роки ХХ століття в степових районах пилові бурі, змінивши мезоклімат на територіях цілих областей. Система насаджень вздовж сільськогосподарських угідь була вдалим вирішенням питань щодо запобігання площинній ерозії ґрунтів, росту ярів та зменшенню площ орних земель. Внаслідок правової неврегульованості власності та користування землею, а також відсутності фінансування лісомеліоративних заходів впродовж значного періоду часу нові полезахисні насадження не створювалися. В результаті мережа лісосмуг полезахисного призначення має дискретний характер і за оцінками експертів забезпечує захистом лише тридцять відсотків агроценозів [8]. Тому питання дослідження сучасного стану лісосмуг та можливостей їх відновлення є актуальним. Метою дослідження було проаналізувати структуру, видовий склад та життєвий стан захисних лісосмуг. Види деревних рослин визначали за М. А. Кохно [4; 5], Д. М. Доброчаєвою [1] та В. Я. Заячуком [2]. Аналізували видовий склад деревних та чагарникових рослин та здійснювали опис їх фітосанітарного стану за наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики за «Інструкцією з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та інших населених пунктах України» № 226 від 24.12.2001 р. [3]. Кількісну оцінку ступеня пошкодження дерев визначали за шкалою Н. П. Красинського [6] з доповненнями Ю. З. Кулагіна [7].

Об'єктами досліджень були штучні лісозахисні насадження, розташовані поблизу між смт Томаківка та с. Семенівка загальною протяжністю 8 км. Було виділено 10 ділянок різної довжини: від 400 до 1000 м в залежності від конструкції захисної смуги. За результатами інвентаризації дослідних ділянок лісозахисних смуг на території між смт Томаківка та с. Семенівка зростає 2 753 дерева, які належать до 19 видів та 13 родин. Виявлено, що невелика група дерев (11,4 % дерев від загальної кількості) на дослідних ділянках лісосмуг мають добрий життєвий стан без ознак ушкоджень. Більшість деревних рослин (40,8 %) має пошкоджене листя і засихаючі молоді пагони, всихаючі пагони, морозобоїни, відшарування кори, всихання скелетних гілок. Найушкодженішими виявилися екземпляри *Acer negundo*, *Ulmus parvifolia* та *Pyrus communis* та *Salix alba* – 36,4 %, 30,2 %, 100 % та 57,1 % відповідно. Найстійкішими до зовнішніх негативних умов виявилися *Ulmus parvifolia*, *Fraxinus excelsior*, *Juglans regia* (кількість ушкоджених дерев складає 7,8 %). На

всіх дослідних ділянках спостерігається збіднілий видовий склад, а лісосмуги потребують належного догляду. Досліджувані лісосмуги за структурою виявилися двохрядними та трьохрядними. Загальна довжина двохрядних смуг складає 4 200 (52,5 %) м, трьохрядних – 3 700 (47,5 %) м. Ажурну конструкцію мають – 2 300 (28,7 %) м, продувну – 5 700 (71,3 %) м. Повністю немає насаджень на території 305 м (3,8 %), з них технологічних розривів (дороги для заїзду на поле) 120 м (1,5 %). Переважаючими основними деревними породами є *Acer negundo* та *Robinia pseudoacacia* (10,8 % та 21,4 % відповідно від загальної кількості екземплярів дерев). Повного поновлення деревних порід на жодній ділянці не відбувається. На ділянках досліджуваної території лісосмуг відбувається природне поновлення, за рахунок підросту і підліску *Ulmus parvifolia*, *Acer negundo*, *Robinia pseudoacacia*, *Fraxinus excelsior*, *Malus sylvestris*.

Встановлено, що повне природне поновлення лісосмуг не відбувається внаслідок заростання лісосмуг другорядними породами та антропогенного впливу, що призвело до невідповідності функціональному призначенню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. Определитель высших растений Украины. Киев : Наукова думка, 1987. 548 с.
2. Заячук В. Я. Дендрологія. Підручник. Львів : Апріорі, 2008. 656 с.
3. Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України № 226 від 24.12.2001; зміни та доповнення – за Наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства № 8 (z0082-07) від 16.01.2007.
4. Кохно Н. А. Деревья и кустарники. Київ : Наукова думка, 2000. 214 с.
5. Кохно М. А. Дендрофлора України. Дикорослі й культивовані дерева і кущі. Київ : Фітосоціоцентр, 2002. 447 с.
6. Красинский Н. П., Князева Е. И. Дымоустойчивые ассортименты. Дымоустойчивость растений и дымоустойчивый ассортимент. Горький–Москва, 1950.
7. Кулагин Ю. З. Древесные растения и промышленная среда. Москва : Наука, 1974. 127 с.
8. Фурдичко О. І., Стадник А. П. Лісові меліорації як основний фактор стабілізації степових екосистем. *Екологія та ноосферологія*. 2008. Т. 19. № 3–4. С. 13–24.

*Лариса Доценко, Наталія Ворошилова,
Валентина Чорна, Андрій Ткачук, Юрій Шуліка
(Дніпро, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Україна – велика європейська держава з потужним рекреаційним потенціалом. Традиційно центрами рекреації у довоєнний час були три регіони: Карпати, Полісся, узбережжя Чорного та Азовського морів. У цих районах